

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Соединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 219 (12309) | 1983 чылдың сентябрь 21, среда | 1925 чылда үндөртүлгөн | Өртүз 3 коп

ИЖЕВСК. Ижевский мебель фабрикасында чымчак эр-хереселдерин кылды эрден. Бүдүрүп үндүргөн продукцията Шынар демдөн тыгылса, Ажылчыларны комплекстег башкары, продукция бүдүрүп турарларын шалып шынарлар тамак-рыгалык кылдып туруска кылдып күш-ажылды организа-застары болгаш мебелдин даштык кеңери экижээ.

АТЯШЕВО. (МОРДОВ АССР). Сөйлө острүүн турар

автомобиль республикадан продукцияны үндүр сөртүрүп орту кылдырган. Ромашинский чигир заводунга чигир оруту асфальтлаан. Автоорук тузукчулары 25 километр ортуку кууса бетинде асфальтлаа кырген.

СПИТАК. (АРМЯН ССР). Спитакта автоматтыг телефон станцияны ачылды кырген. Ону ийн мун номерлерге кылган. Армениянын район тоңторин болгаш сууларын телефон харылааны-биле хандылар сорулга-биле харылаачылар шалып. Бү-биле ачылдып турарлар. Чыд эгизинден тура мында чээрби АТС-терия тузуун дооснап.

ИЛЕК (ОРЕНБУРГ ОБЛАСТЫ). Киров атыг колхоз. И. Крайскийниң 35 чыл уурткан хову бригадалык поганы чидирг чок ажаап алыр сорулганы салган ачылдып турар. Шалды кууча болгаш помидорларын, перенги

болгаш морковту магазин-жерге коштерилер сөртүп турар. Гектардан 500 центнер капуста, 300 центнер свекламы олар ажаап алган. Бригадалык күжүлешкиниң ачылдып түнүшлө кылдып кыргыч погаш сапар талашы-биле беш чыл планын жүзүсүдү.

АЛМА-АТА. Казакстаның нефть чыгаруучу келер үзүп дүс төлөр-биле колбашка деп совет эртемденериниң баш уур болашкыны черек кырында бүзүрүлгөн-биле ба-дистаттыган. Актюбинск об-ластың левинскээрине дүс кристалларын адала нефть курлавыры хай болуп турарың белеткен. Каш кайт черлерде ол байкап чы-дып турар болгаш, үштен дөрт мун метр хананда нефть бар болуп турар.

(СЭТА).

ШЫНАРЛЫГ ҮРЭЗИННИ БЕЛЕТКЭЭР

Нүстүк бо хүннеринде республиканың чер ажылдыглары-нын мурунда кылар иш хей. Олар он бирги беш чылдың өзек чылының дүжүдүн ажаап, ССР-ниң Аш-чем про-грамманы амыралга боттандырынын кескү үлүүн ки-рип турар. Дүжүт ажаалдазы болгаш мал чөмүнүн белетке-биле чергелештир олар күсүк чер аңдарып, шөлдөге че-мишчилдег төп, үрезин арылап—келер чылгы дүжүтүүн үн-дизини тургузуп турарлар.

Бедик дүжүтүүк магадлалын тургузарына бир кол чүүл—чажар деңгелинде чедир арылгатынган, бедик шынарлыг, сөртүтү болгаш райончуттугун үрезин. Гектар чер бүзүрү-нүң беримчезин улгаттырынын, көдөз амыл-агынын чугу-ла айтырыны—тараа бүдүрүлгезин дүрген болгаш турум хөг-жүдүрүн шитилерлеринге улуг роль үрезинге хамаарып.

«Бөгүн, а дартта он-даа чугула кол чүүл—дүжүтү бедиде-ри. Ол чүл дээрге үрезин ажылын болгаш селекцияны му-рунку ооругуче үндүрериди» деп, СЭКП ТН-ның май (1982 ч.) Плениуму айткан.

Чурттуң эртемденери сөөлгү чылдарда чер ажылдыглар-га тарааның болгаш өскө-дөз мултураларының бедик дүжүт-түг эвээш эвес үрезинин берген. Оларның аразында бистин республикада кызыл-тасты «саратовская-29», «скала», ар-байның «краснофимская», чиге тарааның «сарыг-хоо» азы «тыва», картофельдиң «машестин» чергелиг сорттары көпүрөткөн. Дүжүлгө станциялы болгаш селекцияны үрезин шөлдөр участкалары үрезин непердир талашы-биле дүжүлгө ажилдарын уламчылал турар.

Республикада сөрттүг болгаш райончуттугун үрезинер бар турбук, оларны көвүдөдүп, четче аягылазын турары үе-ниң негелдизинге черле дүшүсө. Ылангыч тараа мултура-ларының чүгө чөдөн хире хуузу сөрттүг үрезин-биле тары-тынып турар. А картофель үрезинин чылдыңда он-моон сөртүр болганда, өң чөжө хуузуңуң сөртүн тодардыры бе-зин берге. Ажыл-агыйларын агрономдары, үрезин ажи-лының тускай эртемчилери ажилын шыңгырадыр үе көл-ген. Чүгө дээрге үрезин—чер ажылының алдын фондузу, өлчө амыл-агынын өзү-биле сагыш салыр херек.

Республиканың амыл-агыларын он бирги беш чылдың дарту чылының часын тарылгазына тараа мултуралары-ның дөртүн муң тонна хире үрезинин белеткээр. Чер-чөдө партия, совет, көдөз амыл-агы органы болгаш ажил-агыйлар боттары үрезини чогуур үезинде четчелээр, ары-лаар болгаш негелде өзүлгөз шыгжап, кадалаар хүлүлгө-лүг. Мурунчы ажил-агыйлар, харын, ынчанар кылып турар. Ону Бин-Хемде «Кызыл тараачын», Таңдыда «Революцияны чылының», Каз-Хемде СЭКП-ниң XXV съездин атыг, Чөөн-Хемчикте «Алдан-Мадыр» чиктик сөвхоттардан көр-үп болур. Ук ажил-агыйлар үрезинче ынчанар кичиңгей салгынының ачызында бедик дүжүтүү чылдыңна ап келген. Оларда үрезиниң баштайгы арылгашынын бо хүннерде массалыг чоруп турар.

Мурунчы тараачылар, черниң өзүлгө элери үрезиниң үезин билер, ынчангаш олар тускай участкаларга өстүргөн эң эни тарааны үрезинге уруп ап турарлар. Ынчанжак күсүк ажаалда үезинде үрезин ууларын утуптар, а часын тарылга келирге, күрүнден диленир ужурга бо-ла таварыр агрономнар ховар эвес. Ындыг шүшпөп, ажилына хары-салга болгаш негелде чок тускай эртемчилерге хамаарыш-тыр шыңгыч хемчек алыры чугула. Эзин, Тес-Хем болгаш өскө-дөз райондарының чамдык сөвхоттарында тараа мулту-раларының дүжүдүнүң чылдыңна чазыс болуп турарының бир чылдагыны ында дээрзи билдингир.

Үрезиниң шынарлыг болуру ону кургадыр, чүдүрер бол-гаш азылгаш машиналарын септөөниң деңгелинде, олар-ның бүгү механизминин таарыштырганында база эдиктир-генинде улуг хамаарып. Ындыг турбук септелгези четпес болгаш азы шуут септетимизди машиналар башы-ла ажил-агый болгаш шаң бүрүндө бар. Чамдык үрезин арылгаш машиналарын солур элгөштери таарыштырмаан-даа бол-гулаар. Ийн-үш-даа катап арылгашка, тарааның бөктүг болуп ужуру ол.

Шаңдары, үрезин шыгжаар черлерни надыг шывылыг болгаш арыг-салиг тургузары база чугула. Ындыг черлер баш уаур дезинфекцияланынган турар. Он ыңай мултура-ларының бот-боттарының болгаш сортааның холума бээрин болдурбас талашы-биле ажилдары шыңгырадыр. Үрезини шыгжаарының болгаш кадалаарының негелдери хамы-дып болбас. Үрезиниң өчкөт-үчөдүн бедик деңгелге тургу-зар. Бо бүгүн ажил-агыйларын ууртукчулары, агроном-нар, улусчу контрол болгаш «комсомолчу промотор» по-стумарының кеңигүнери үргүлчүнү хайгааралына алган турар.

Үрезин арылгаш шаң бүрүзүгө тускайланган брига-далары болгаш эволюларны организаастар херек. Ынчан-гаш оларның болгаш кичи бүрүзүңү аразына социалистг чарышты дээштиг организаастар, маңаа кол көргүзүг шынар болур. Үрезин арылгашынында улуска моральдыг болгаш материалдыг деткимчени бедик деңгелге тургузар.

Республиканың ажил-агыйлары он бирги беш чылдың дарту чылында 160 муң гектар тараа, 138 муң гектар мал чеми мултуралары болгаш 4,3 муң гектар картофельди, 1,1 муң гектар ногаа аймаан тарып. Маңаа четчир болгаш дүжүтүкү база шынарлыг үрезини чогуур үезинде белеткел алыры чугула. Үрезин—дүжүтү бедидериниң, чер болгаш мал ажилының продукциязын көвүдериңиң—СЭКП ТН-ның май (1982 ч.) Плениумун шитилерлеринде айттыгган Аш-чем программаны амыралга боттандырынын кур-лавыры. Бо ажилды көдөзүн ишчилери, агроулетур кат-тыжышкынының бүгү кеңигүнери чедикшиниң чорут-кан туумна, келер чылдың дүжүдү бедик, аш-чем продук-тузу хей болур.

Бөгүн «Шы» солун КҮШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАР ТУГУ Чалбарган биле Алексей Күжүгеттерниң чедишининге алдар болу-руп көдүргөн.

Барыны-Хемчик районда «Барыны» сөвхотун хо-очун тараажызы Чалбарган Дөштөковниң Күжүгет чээр-би ийн чыл тараа ажаап турар. Он бирги беш чыл-дың өзек чылының дүжү-дүн ажаап тура, ол хүнде 11,5 гектар шөлдүн тараа-зын кестирер үлүүн 20 гектар чедир күөсөдүп ту-рар. Он огу Алексей Чалбарганович Күжүгеттин башкарган комбайны хүнде база-ла ол хире тарааны ажаап турар. Алайылаар боттарының бо күш-ажыл-чы чедикшини Совет Ты-ваның 40 чыл өнүгүтү-раскадып турарлар.

Тараажылар! Он бирги беш чылдың өзек чылының дүжүдүн чидирг чок ажаап алыр талашы-биле социалистг чарышты чер болганга налбартыңар!

Дүжүттү дүрген болгаш чидирг чокка ажаап алыр

Таңдыда «Коммунизмниң херели» сөв-хотун ажил-ишчилери күсүк дүжүт ажаалдазын кыска үеде шынарлыг чору-дар дээш бүгү техниканы болгаш кичи күжүн олче улаан.

№ 1 хову-трантор бригадының тө-вүнде шаңның ажилчынары чаа кескен

БОЛДУРБААН ТУРУУШКУНАР

«Алдан-Мадыр» сөвхотун шөлдөрине тараа куу-туралары бо чылын база багай эвес үткен. Сөвхот иштин-биле—1760 гектарын тарааның кестирер, ажаап алыр ужурут. Сентябрьниң 19-ка чедир 658 гектарын тарааны кестирген болгаш он 876 тонна тарааны алган. Гектардан он ортумал-биле 13,3 цент-нер чедир дүжүтү көдөзүн ишчилери ап турар.

Дүжүт ажаалдазында 15 комбайн ажилдап турар, ажаалдада машина-техника-ның байдалы эки, туруушкун-нар болдурбай эдилге-таарыштырмаалыг хандырып турар.

Сергей Сарыгларын, Эрес-оол Ондарын механизаастаа ажаалда-транспорттун 2 эво-люции организаастаа. Бора-Тайга салгырында Шалдэр-Тей хову-трантор бригадыны-да Сергей Сарыгларын, Ал-дан-Мадыр төп салгырыда Эрес-оол Ондарын ажаалда транспорт эволюлары соци-алистг чарыштын тилекчил-ери болуп турар. Комбайн-лери Уинуушка Монгуш, Эрес-оол Донду, Девер-оол Монгуш, чолаачылар Очур Ооржак, Сергей Куулар, Владимир Куулар болгаш он-даа өскөсөр шалыпчы ажилдап турар.

Борбай-Тейниң Шалдэр-Тейниң шынарлыгы 876 тон-на ажыг тараа кырген. Ону арылап, кургадыры сөксөд чокка уламчылашкан. Шаң-га тараа кургадып, арылап ажилдарына суурун хой-ини организаасталарын коллективтери, чурттакчылар иденкейлиг кыргын турар. Сөвхотун партия комитети-нин ажилдачылары, үлүсчү контрол бөдүүнүң контро-лдары тарааны кестиргени-ниң болгаш иштин-биле ажаалдазын шынарлыг үргү-чү кылал, дүжүтү чидирг чок ажаап алырып тайыл-бырып, негелдени кызып келген.

Кестирген тарааның сава-ны ууру-ла ажаап алыр ме-ханизмдери бөрү-британиян тургускан, Олар техника-аг-регат-биле хандырттыган.

Бригада тоңториде стол-ван, чунар-бикчи телевизор-дар ажилдап турар. Механи-заторлар тараажылар болгаш ажаалдада кыргын турар өс-кө-дөз кижилер аш-чем-биле хандырттыган. Хостуң шаңыда дүжүт ажаакчылары телевизор көрүп, солус-сеткүүд көчүп, азы спортчу оюннар ойнаарына таарым-чалыг кылдыр кызыл-бууун-нарын дөзөп.

М. ДОНГАК

МУРНАКЧЫЛАРНЫ АЛДАРЖЫДЫП

«Чыраа-Бажы» сөвхотун Шык-Бажында селос-сенаж салышкынын август 30-де эгезеэн. Сентябрь-ның бо хүннеринде чедир 1600 тонна селосту салган. Селос кезинде «Викри» дээр алды комбайн, ДВН-6 деп ийн комбайн, он ийн автомашина болгаш үчүн ажилчылар, механикаторлар, чолаачылар ажилдап турар. Салдынын турар селосту шынарлы-кы, ажил-иш бо хүннерге чедир уламчылал турар. Күш-ажылды бүдүрүкчүлү чогуур деңгелде.

Селос салышкынында ажилдап турар бүгү механи-заторлар, ажилчылар кыска үеиң иштинде эки шынар-лыг селосту салыр дөш бар аргалары чөп ажылал, чүт-күздүн көргүзүп турар. Селос салышкынында күш-ажылды организаастааны эки. Социалистг чарыштын түн-дөзүн хуңундо үндүрүп, тилекчилерге 5-тен 15 рубль

чедир акша шаңчалын ты-дып, мурнакчыларын алдар-жыткан агитхууларын үн-дүрүп турар. Трактористтер Кыра-оол Донгак, Дөгө Ондар, Дадар-оол Сат, комбайн-ер Чүлүмү Бүрү, ажилчылар-нардан Чылаа-оол Монгуш, Владимир Куулар, Ундушук Монгуш, Альберт Хомукчу олар социалистг чарыштын эолчөгелг сөөлү үндүрүл-генинде тилекчилер болуп мак-татыннар.

Чыраа-Бажылар иштин.

ан-биле мал чөмүнүн белетке-лиңиң темпизин оюнулат-пайы, бо хүннерге чедир 2300 тонна селосту, 210 тонна и-таминиң селосту салган. 540 тонна селосту, 1600 тонна селосту белеткэн, витамин-ниң селосту белеткэн, витамин-ниң 105 ху күөсүдөн.

Таңыт-оол Курбоевич Сат-на удурткан алды кичи со-ставтыг бот-орутла-тарыталыг эволю Кызыл-Чыраа, Бажы-Тей селос шөлдөрине тараан люцернаны суггарып турган.

250 тонна мал чөмүн оон бе-леткээр планын бо хүннерде 340 тонна чедирин, боттары-нык мурунуга салган планын оонадазын оранчок ажил күөсүдүн, эрстиг ажилдап турар. 400 тонна мал чөмү белеткээр социалистг хуу-дөзү эволю ийн удаа кезинде сугаттыг шөлдөрине чору-дун, күш-ажылдык темпизин мурункуудан кошнатпай кызымак ажилдап турар.

В. САТ.

БҮДҮРҮЛГЕЛЕРДЕ КЫШКА БЕЛЕТКЕЛ

Кышкы үеде котельная чо-гумчалыг ажилдап дээш чайгы үеде котельдарын сеп-телгезин, сөзүңүң ажилдаар котельдарга организа-техник-тиг хемчеглерин ап чорудары чугула. Бүдүн чыл дүжүзү-дө сөксөд чок ажилдаар ко-тельдарга ажилдап кылдынган болгаш бадылаттыган пла-график өзүлгө септелге бол-гаш белеткел талашы-биле хемчегленир чорудар.

Ол график өзүлгө котель-дарын септээ, ажылал, чыл-дылар дегелдерин хемчеглери суг-биле чугула, техниктиг до-кументацияны полдурган, ко-тельдарын ажилды дээш ха-рысалгалыг кижилерин тур-гускан, автоматика болгаш хиналда-хемчеглери херек-селдерин элкен, артык котель-дарыны болгаш суг иңдери черлерин курлавырлары бар, котельная бажынаарыны септелгезин чорудуп турар, бүдүрүлгелер боттарынын ор-ганизацияны база хуруткачы бажынаарыны чыгым-биле хан-дыраар ажилга бергелерге та-варышпас.

Үстүнде адаттыгган ажил-даа чорбай турар. Боттары-нын инициативаны көдүр-бөй, өскөрткөн дуза мапап, чүгө хуңу бол-лап олар ууртукчулар ба-за бар. Оларын бүдүрүл-гелер, кышкы үеде ажилга

шыгымы бергедээшкенирге таваржыр.

Хиналда-хемчеглери херек-селдер, автоматиказы, эттин-мезин, соок, хирлиг, котельная-ларын антисанитарлыг бай-далы инти бачым ажил бол-гаш көөжүн үедеге база даштылар хүннерде шүтүм-нашкында одалга система-ларын үрелир — кышкы үеде долу эвес белеткелди үрүкү-дүр.

Амгы үеде Кызыл хоорай-ны бүдүрүлгелерин хей кезинде кышкы одалга се-зонунга белеткел баш бүри-гаш бадылаттыг болгаш ажилдап кылдынган хемчег-лери өзүлгө чоруп турар. Ындыг бүдүрүлгелерге дээрбе комбинаты, «Каз-Хем» хөмүр-деш разрезни, аэропорт, суг заводу, иш болаазырады комбинат, Амырал-ханды-рылга министерствозуну баа-зыра, «Тыва септелге-тудуг» трестин тулуг кестерин кыл-дып заводт хамааржыр. Эле-гес-Аксыйлыг кезимингиз хана материалдарын заводт.

«Тулуг кестерлер» комбинат, алгы заводт, нефтебаза, «Тувкоммунергострой» ко-тельнаяларынын кышкы бе-леткел талашы-биле ажилы экижээ. Кызылдын ТЭС-ниң котельда база дузалал деп-пелер системанын септелге

зи график өзүлгө чоруп ту-рар. Чижек кылдыр «Каз-Хем» хөмүр-деш разрезни ап көөргө мындыг. Котельная-да бөс-биле ажилдаар үш ко-тель тургустунган. 1983-84 чылдын кышкы одалга се-зонунда деригелерин белетке-лиңиң чорудар организа-тех-никтиг хемчеглерин баш бүр-үлгөз планнаа септелге-лерини септелгези, бузушкун-ны графикте айтканын өзү-лаа болуп турар. Котельная болгаш чурттуу бажылар чүткүлүлүганы. Ындыг белет-кел кылдыг-даа соок кыш чок коллективке көргүзүп эвес болурун магадлап турар.

Ынчалза-даа чамдык бүдү-рүлгелерде котельнаялар де-лелдерини келер кышкы белеткелди кошкан. Апаа хи-мингиз арылгал фабриказы, эки комбинаты, автосептелге заводу, мебель фабриказы, «Тыва көдөз туудуг» трестин керемит-сай заводу дүн иш-каш бүдүрүлгелер хамаар-жыр.

Кызылдын хемчеглери ажил-лаа фабриказынын котельная-да котельдарын ажилдаа кижилерин ажилы ий берге байдалда. Ында бөс-биле ажилдаар ийн котельду тур-гускан. Август 31-ге республи-канын эки-техниктиг нис-пектиңи №1 котельдун ажил-

дарын хоруур ужурга тавар-ышкан. Ажилы болдурбаан-ны дурумунгизе хамаарыш-тыр шынгын частырылар болган. Котельнаяны болгаш дузалал деригелерини систе-манын кылганынын соода чүгө мичан он ажилдазын болур. Бүс бээр №2 котель урелген, ону мичанга чедир солуган. Котельнаяны олак-чылар өрзөлдөдүгү одалга системаларын септелге-ниче ам-даа кирбээн. Кыш-ка белеткел ажилдарын чору-дарынын график тургустун-ган-даа болза, ону бичиң-даа сагыбай, күөсүлгенин келген.

А мебель фабриказынын котельнаязында бүс бээр бир котель тургустунган, ол ажил-даа турар. Ынчалза-даа сеп-телге кылдырмаал. Котель-наяда бүс бээр курлавыр ко-тель чок. Ында аттестация эркен ажилчы база чок.

«Тыва көдөз туудуг» трестин керемит-сай заводунуң ко-тельнаязында бүс бээр ийн котель бар. №1 котель ажиллап турар, №2 котель каттал септелгед. Ынчалза-даа деп-пелерин бүртүк-биле солур ужурут. Тускай хоолалар чогу-биле септелге ажилы чорбай турар. Ук бүдүрүл-гени байдалы ап көөргө кир-деп турар.

Бо бүдүрүлгелерин ууру-тукчулары болгаш харысал-галыг үстүкү организаастар кышкы белеткелдин четпес байдалын шынгын сайгарып көргөш, кыш дүшүжө чедир эртакан кыска үеини иштинде боттарында хамааржыр бү-гү-лө хемчеглери амыр ужу-рут.

В. ТУПЫШЕВ, республиканың даг-техник-тиг ажилдар инспекциянын инспектору.

Эт комбинатында бүс бээр үш котельдар база бир паровоз хевирини котель бар. Олар консервацияла турар, ажилдарыга белен эвес. Бүс бээр паровоз котель техникумниң эдилге чок. Апаа септелге чорудары чугула, иччалза-даа ону кылбаан. Котельнаяны кышкы бе-леткелдин септелге кылдыр ху-сазы эртек, септелге кылдыр график будалган.

Автосептелге заводунда бүс-биле ажилдаар ийн котель бар. №1 котель ажиллап турар, №2 котель каттал септелгед. Ынчалза-даа деп-пелерин бүртүк-биле солур ужурут. Тускай хоолалар чогу-биле септелге ажилы чорбай турар. Ук бүдүрүл-гени байдалы ап көөргө кир-деп турар.

Бо бүдүрүлгелерин ууру-тукчулары болгаш харысал-галыг үстүкү организаастар кышкы белеткелдин четпес байдалын шынгын сайгарып көргөш, кыш дүшүжө чедир эртакан кыска үеини иштинде боттарында хамааржыр бү-гү-лө хемчеглери амыр ужу-рут.

В. ТУПЫШЕВ, республиканың даг-техник-тиг ажилдар инспекциянын инспектору.

Немелдерини составын экижидери-биле үүрмөктөө комплексти тургузары чугу-ла, туубуну кургады-рын экижидери-биле венти-ляторларын бүдүрү-дүнү улгаттырза чогуур.

Заводта чаа нарын дер-игелдер хай, ынчангаш ажилчыларын мергези-лини бедидер ажил кичиң-гейни төмүңге болур ужураут болган кадрлар доктормал болуру чугула. Ынчангаш кадрларын ажилче хаара тууд бол-гаш быжыглар-биле чурттаар чер туудуун болгаш даштыналга, кул-тура айтырлары шит-пирлеттинип турар.

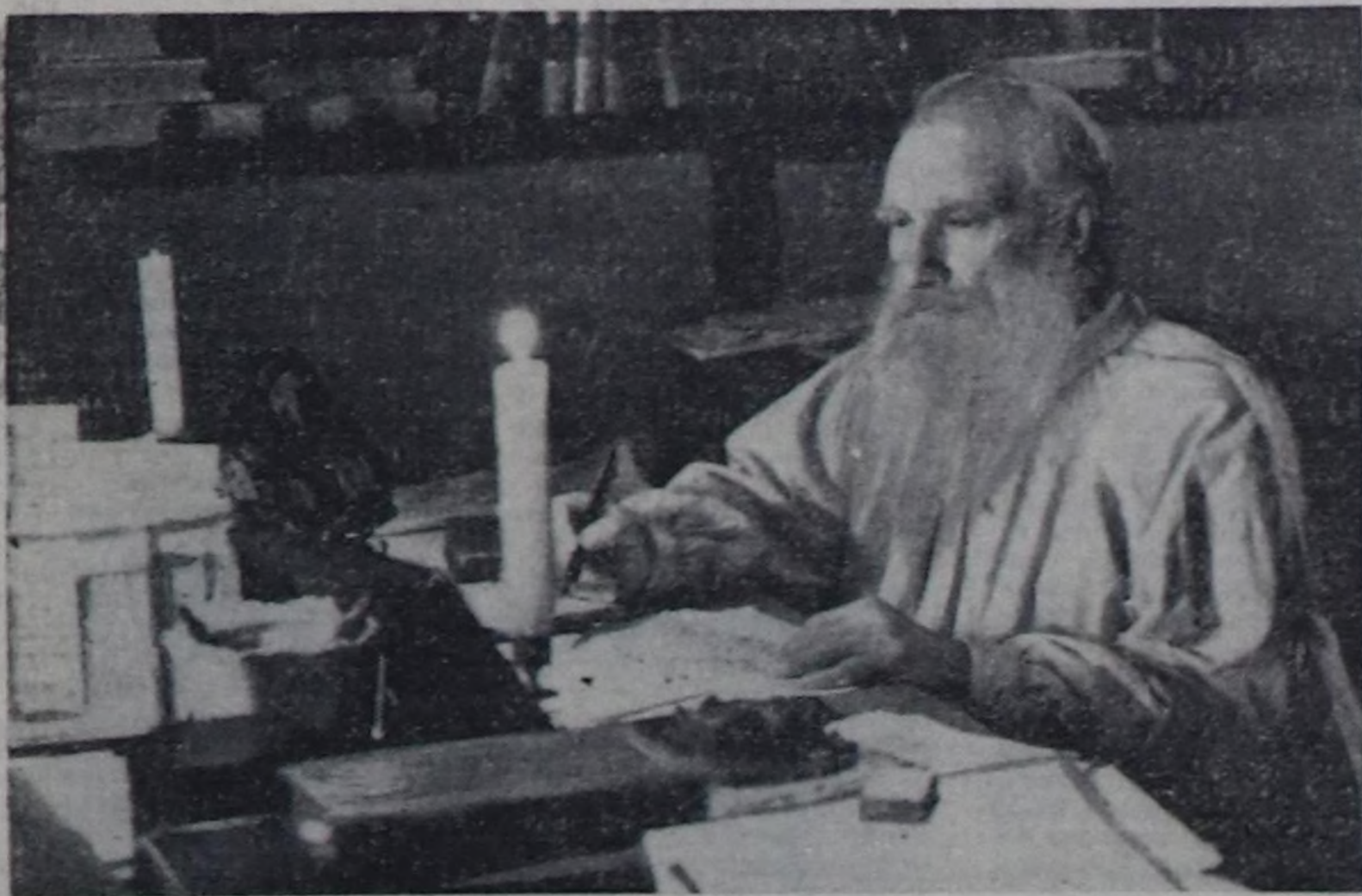
Заводтун удурутукчулары база специалистер, ажил-чылар стандартка дүтүгү турар туубуну үндүр-дөш бүгү күзүн моңо-лоор негелеттинип турар.

Р. ГАЛНА, Тываның курхайлар ла-бораториянын ууру ишкери.

Националь-красебелый оудел

Чогаалчы болгаш амыдырал

«ЛЕВ ТОЛСТОЙ» — ЧАА ФИЛЬМ

МОСКВА. Уругларга кинолар тырттырар М. Горький аттыг Топ киностудияга кино режиссеру Сергей Герасимов «Лев Толстой» деп ийи сериялык аңкур фильмни тургускан. Режиссерлары—Игорь Мусатов биле Эрлен Сенявский. Кал оператор—Сергей Филиппов, чурунку—Алексей Попов. Лев Толстойну ролунда СССР-ниң улустун артизи Сергей Герасимов, чогаалчыныкы Софья Андреевнаның ролунда СССР-ниң улустун артизи Тамара Макарова.

«КИЖИ ДЭЭРГЕ ТУРГУЗУКЧУ-ДУР»

Билдингир литва шүлүңчү Ленинчи шаңналдың лауреады Зауардас Межелайтис—философчу, угаан-бодал лириказының сурагжаан мастери. Он шүлүктөрүнүн он он чыныгылары үнгөн, оларны СССР-ниң болгаш дашкы чурттарыңкы дыйларынга очулдурун. Оң кал чогаалы болза «Кижиге» деп ном деп шүлүңчү боу санал турар.

ПМА-ның корреспондентиси Витастас Микуйлис Зауардас МЕЖЕЛАЙТИС-биле беседалашкан.

— «Кижиге» бижизиниң соонда, шүлүңчүлүккү үнпөр дыйлаан турду: силер ону дээрже үндүр алгандыр силер, черде сатыш чогаар чүе амыш деп бе? А мен бодаларым, бодалуң күчүдүң билдир кижиге черде амыштың аң кылдыр. Кижиге халык эрттир өрү кадуруп тур эес силер бе? Билдир эес. Мен оң четтерин тола көрүп, билеп, турар мен—чамдыкта хомудулар, чамдыкта халык чегир-дээр-дээр. А оң соонда ону катал топтал көрөш, анда эки болгаш амыш сестерин чуугаалар, чамдык-дээр, экинчиле кускактар-дээр-дээр мен. Кижиге келерге болбазын чууга эвес-дээр, ийчел-дээр, бистик дегенде ол деп мидың болбазын чууга билбес мен.

— Силерниң чогаалдарыңарда угаан-бодал биле сатыш-сеткил чүлүктөрүңиз аразында дегизинчү дугайын чүү дээр силер?

— Оларның аразында эрге-жук чууга дегизинчү билер мен деп бодалың албас мен. Шүлүңчү бодалың угаан-бодал үндүңизин турдун дээр мен. Бистик нармы болгаш дидим уеикте, эртем-техниктиң революция үндүңизин поэзия бодалды дүймээрдеп оттурар, ону баштаар ужуруң деп санаар мен. Бистик анык өскөннөсүң бодалыңыңа ужуң херек. Эң нармы бодалдарың сеткил-сатышка дээр турар кылдыр сөгдээр баша чууга.

— Силерниң чогаалдарыңарда хой черин уран чүдү темалы ээлеп турар. «Кардиограмма» деп номуңарда буаң болук

ПСИХОЛОГИЯ

Ю м о р

хамааржыр болганы ол-дур аа? Силерниң номуңуңар чаралар болгаш буаңдык дору-дору биле таймаларың турары ол ийи. Хостуг чер чок—деп, администратор чуугаалды. Кайдамы мен уаң тура чаган чагың база сактың келди. «Бир эвес сөгизиниңда хостуг чер чок болза, шак чидирбей дашкаар үнүң агаары тил, сөз чырык оурунчу администратор утуп магат чок, паспортуну ол кижиге берип каг, ону ийдегенде дем-дүзүң кыдыр хуаң аа. Агартың каг, ооңуң мидиңа дегенде бооп, чер хостала, бодал коргоп. Мен силерниң бодалыңарың, оң солун черлериниң сонуургал-биле танымал көрөй, «Бүзүрээр мен, сөзүң бодалуң сеткилиң ол кижиге кээрээр чадавас. Ол бүгүнү чуугаалдым. Паспортуң

СЭКП ТК-ның СССР-ниң Министрлер Чогуудың «Күш-культураның болгаш спорттун массалың улам ийи келер дугайында» докталаң болгаш СЭКП обкомунун V пленумунун шийирлерин ууртулга болдурбушан, күш-культураның болгаш спортту амыштың чоңун амыралы-биле холбар, оларның кадың бижылдыр, күш-культура болгаш спортка даянып алгаш, амыштың кижиге бүзүрүүчү буаңдыктуг амыралың чедип алыр, оларның культуруң даштан-даштан организастаарың экинчиле талазы-биле чамдык амыралың Тока аттыг хостугун дирекциясы, парком, профсоюз болгаш комсомол комитеттери база Элегес келээ Советиниң күсүмү кылп юртуруткан.

Ажыл-агылда күш-культура болгаш спортка халык-аңгыла-дыларын саны совох кижиге аныктарың барык 60 хуузу болуп турар.

Бо хүнерде совохтун төп салбырыңа, хому-трактор бригадаларың санавакка, волейбол, баскетбол, футбол ойнаар бир-бир шылдер бар. Спорт залы совох тургустун

«Коммунизмниң херек» совохтун комсомолчулары болгаш аныктарың база спорттун хостугуңа чон ортузунга күш-культураның болгаш спортту массалың болдурар, ону амыштың чоңун күн бүрү амыралыңа кириштирер дээр тодарай амыралың чорууду келген.

Ажыл-агылда 3 спорт шолдери бар. Оларның ийиң хо-вук-трактор бригадаларыңа бирээ—топ салбыра. Күш-культура бажындакы кышкы үеде волейбол, баскетбол ойнаар болгаш хостуг база тыва хүрештерге секциялар эрттирер спорт залы бар. Мурунку чылдарга болаарга, спорт болгаш күш-культураны чоңун күн бүрү амыралыңа кириштирер, оң массалың чорууп чедип алыр дээр СЭКП ТК-ның Министрлер Чогуудың «Күш-культураның болгаш спорттун массалың чоруун улам ийи келер дугайында» ийи чыл мурунда үндүрген докталаңың үндүлгөн, чамдык тодарай амыралың кылгалаң.

Механизаторлар, чолалчылар, сүт-баран фермалыңың амыралыңа, тускай эртемниңгер совох болгаш район чегезиге

Сентябрь он естге ЦСКА биле Кевитин «Сокол» командаларының оюну-биле хоккейге чурттуң үжөн секки чемпионатка эгелгэн. Лукинжик спорт ордуңуңа эртем маргылдаага найыскалдың армейчилери ойнап алган. Сан талазы-биле алгыра: 5:3 (1:0, 1:2, 3:1).

Чазын эртен дегерге маргылдаагыңа болуп кончук эки кылдыр коргускен анык олакчы Васильев чемпионаттың

Японияга чоразым соонда, «Хиросиманың чазы» деп поэма бижидим, оң сөгүдү оурутуңаңың, мичаңаң ол черни кижиге чедир кылбай берген. Ол ону улам ийи сайзыраргай кылдыңаң кижиге дуалашым дээр. Кижиге шийил-зийиңиң хуулазыңың тургускан, оң байлаларың күзүлгөн-биле амыралың чоруур дур биле Таалаң-ла бойдуңуң ол богу база «ийиң автору» дээр чолалчың өскердикчи анаар бе?

Борис ЛАСКИН

кин-биле доогулду эвесле, хуаңдык, херек ойду уус-биле чуугалаңың билдир боора, мындыр-дир, өскөрдөн ийдегенде мен аа? Болгаш бодалдар улашкан: «кадык-кыл кошок, орукка турпуну» сүг-сүг дээр чуугааларың анык чок, амыралың дугайың бо тарарыңа дуа болбас.

Күш-культура болгаш спорт

НЕПТЕРЕДИР

гадан бээр мынчага дээр чок болуп турарын мында аныктар болгаш комсомолчулар база хоочуннар хомулап чуугаалар турарлар. Кышкы үелерде суурга волейбол, баскетбол маргылдаалары эрттирерде шоланың спорт залын дилээр анаар. Билдир-дээр болза, чамдык шолалыңа күш-культура кичээл эрттирери-биле ол зал доктаамал хостуг турбас.

Эртен кышкы ортумак шоланың спорт залыңа организастаан волейбол секциязың спорттун хоочуну С. Ч. Оюн, хүреш секциязың А. Кызыл-оол болгаш мичаңы хоккей секциязың А. Янов олар эрттирер, эвээр эвес аныктарын, анда халык-аңгыла-дыларын үндүлгөн тургалаң. Билдир-дээр болза, кыш эртин, чакы таргал, мал чениңгел белекел-лиң болгаш күсүк дүжүг ажаалдазың үелеринде спортчулар аразыңа маргылдаалар, спортчу ужуражыла-лар эрттирери ийиң-дээр белең

Сентябрь 11-де бүгү-эвээр-дээр чалаг чарыш хүнүңе тураскааткан спортчу маргылдаалар совох төүңгө болуп эрткилгэн. Ала ортумак шоланың өрөөнчилери, башкылар, совохтун төлөөлөр, күсүк хому амыралыңа келген суруудулар ийдекейлиң киришкенер.

Ажыл-агылдың директору И. Козлов, экономист Т. Козлов, парком секретары Е. Куулар, кол зоотехник Д. Куулар, агрономдар А. Сачев, О. Оюн, профсоюз комитетиниң даргасы С. Баранов, келээ Совет даргасы С. Монгуш олар спортчу маргылдаалар эрттирерге чутке дуулар-биле кызматташтыңаң, халык боттары ийдекейлиң кирип, шаңгалың чедериң-дээр ээлеп келген. Ол эки эгелгезиң дээринде демдегээр чутуга. Ийчел-дээр совохта спорт шоланың билдир чанас дегенде туруп турар. Маргылдаалар үндүңе спортчуларның келер майкалары, тус-

разы-биле холбарың белең эвес дээр ийи. Совохтун дирекциязың, профсоюз комитетиниң ала амыралыңа кызматташтыңаң, халык боттары ийдекейлиң кирип, шаңгалың чедериң-дээр ээлеп келген. Ол эки эгелгезиң дээринде демдегээр чутуга. Ийчел-дээр совохта спорт шоланың билдир чанас дегенде туруп турар. Маргылдаалар үндүңе спортчуларның келер майкалары, тус-

разы-биле холбарың белең эвес дээр ийи. Совохтун дирекциязың, профсоюз комитетиниң ала амыралыңа кызматташтыңаң, халык боттары ийдекейлиң кирип, шаңгалың чедериң-дээр ээлеп келген. Ол эки эгелгезиң дээринде демдегээр чутуга. Ийчел-дээр совохта спорт шоланың билдир чанас дегенде туруп турар. Маргылдаалар үндүңе спортчуларның келер майкалары, тус-

ЧУРТТУҢ ХОККЕЙ МАРГЫЛДААЗЫ

Сентябрь он естге ЦСКА биле Кевитин «Сокол» командаларының оюну-биле хоккейге чурттуң үжөн секки чемпионатка эгелгэн. Лукинжик спорт ордуңуңа эртем маргылдаага найыскалдың армейчилери ойнап алган. Сан талазы-биле алгыра: 5:3 (1:0, 1:2, 3:1).

Чазын эртен дегерге маргылдаагыңа болуп кончук эки кылдыр коргускен анык олакчы Васильев чемпионаттың

ЧЕДИИШКИНЕР БАР

Россия човузелиниң хостуг хураңка хуула чемпионаты сентябрь 11-дү хүнерде эртен эвээр эвес аныктарын, анда халык-аңгыла-дыларын үндүлгөн тургалаң. Билдир-дээр болза, кыш эртин, чакы таргал, мал чениңгел белекел-лиң болгаш күсүк дүжүг ажаалдазың үелеринде спортчулар аразыңа маргылдаалар, спортчу ужуражыла-лар эрттирери ийиң-дээр белең

кай хептер чок. Волейбол, баскетбол мичалары, волейбол, четкелери чок. Районнуң спорт комитетиниң чагыгы каш удаа кирген-дээр болза, ам-дээр халык-аңгыла-дыларын үндүлгөн тургалаң. Билдир-дээр болза, кыш эртин, чакы таргал, мал чениңгел белекел-лиң болгаш күсүк дүжүг ажаалдазың үелеринде спортчулар аразыңа маргылдаалар, спортчу ужуражыла-лар эрттирери ийиң-дээр белең

Ийчел-дээр совохта спорт шоланың билдир чанас дегенде туруп турар. Маргылдаалар үндүңе спортчуларның келер майкалары, тус-

разы-биле холбарың белең эвес дээр ийи. Совохтун дирекциязың, профсоюз комитетиниң ала амыралыңа кызматташтыңаң, халык боттары ийдекейлиң кирип, шаңгалың чедериң-дээр ээлеп келген. Ол эки эгелгезиң дээринде демдегээр чутуга. Ийчел-дээр совохта спорт шоланың билдир чанас дегенде туруп турар. Маргылдаалар үндүңе спортчуларның келер майкалары, тус-

разы-биле холбарың белең эвес дээр ийи. Совохтун дирекциязың, профсоюз комитетиниң ала амыралыңа кызматташтыңаң, халык боттары ийдекейлиң кирип, шаңгалың чедериң-дээр ээлеп келген. Ол эки эгелгезиң дээринде демдегээр чутуга. Ийчел-дээр совохта спорт шоланың билдир чанас дегенде туруп турар. Маргылдаалар үндүңе спортчуларның келер майкалары, тус-

разы-биле холбарың белең эвес дээр ийи. Совохтун дирекциязың, профсоюз комитетиниң ала амыралыңа кызматташтыңаң, халык боттары ийдекейлиң кирип, шаңгалың чедериң-дээр ээлеп келген. Ол эки эгелгезиң дээринде демдегээр чутуга. Ийчел-дээр совохта спорт шоланың билдир чанас дегенде туруп турар. Маргылдаалар үндүңе спортчуларның келер майкалары, тус-

ЧУРТТУҢ ХОККЕЙ МАРГЫЛДААЗЫ

Сентябрь он естге ЦСКА биле Кевитин «Сокол» командаларының оюну-биле хоккейге чурттуң үжөн секки чемпионатка эгелгэн. Лукинжик спорт ордуңуңа эртем маргылдаага найыскалдың армейчилери ойнап алган. Сан талазы-биле алгыра: 5:3 (1:0, 1:2, 3:1).

Чазын эртен дегерге маргылдаагыңа болуп кончук эки кылдыр коргускен анык олакчы Васильев чемпионаттың

ЧЕДИИШКИНЕР БАР

Россия човузелиниң хостуг хураңка хуула чемпионаты сентябрь 11-дү хүнерде эртен эвээр эвес аныктарын, анда халык-аңгыла-дыларын үндүлгөн тургалаң. Билдир-дээр болза, кыш эртин, чакы таргал, мал чениңгел белекел-лиң болгаш күсүк дүжүг ажаалдазың үелеринде спортчулар аразыңа маргылдаалар, спортчу ужуражыла-лар эрттирери ийиң-дээр белең

БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 — «Теле-840» — Эртенги гимнастика. 8.55 — «Чалың» — «Төвүнчү өрөдүлгө» — Уран-чорукчулар клубу. 11.50 — Телемелдээр. 11.55 — 14.15 — Часпар. 14.15 — Телемелдээр. 14.35 — «Калың коммунисттериниң ажил-херектери». Документалдык фильм. 15.30 — «Россия бир дугар». «Күш-ажылы хостары» деп баштайгы орус марксистиң бо-дүктү тургусканыңаң бээр 100 чыл болур оюнга. 16.00 — П. Чайковский. «Хылдыг хөг-жүм оркестринге серенал». 16.35 — «Горнстер, харыла-лар». 17.20 — Нелел дугу-рула спорт. 17.50 — «Республика» кыш алып турары деп документалдык фильмин баштайгы үндүлгөн. 18.15 — Чүрүк буруулаң-хүн. 18.30 — 18.45 — Часпар. 17.45 — Бүгүн дегелгел. 19.00 — Улустун аялгалары. 19.15 — «Хал кы-дымың». Уран-чечен фильм. 1. ги серия. 21.00 — «Ус». 21.30 — Хоккей талазы-биле СССР чемпионаты. «Сокол» — «Хи-ми». 22.45 — 23.00 — Бүгүн дегелгел.

МОСКВАДАН
8.00 — Эртенги гимнастика. 8.15 — «Ноган тулааның ээ-лери». Эртен-нептерелер фильм. 8.35 — Астрономия. 10-гу класс. Силдистиг дээр. 9.05 — Немец дил. Орусче-ниң баштайгы чылы. 9.35 — Астрономия. 10-гу класс. Силдистиг дээр. 10.05 — ПТУ-нун сурууларыңа. Төгү. 10.35 — Нинти биология. 9-ку класс. Ч. Дарвинниң үзүл-бодаларың кижиге келер. 11.05 — Силерге, ала-нелер. 11.35 — Нинти биология. Ч. Дарвинниң үзүл-бодаларың кижиге келер. 12.05 — Төгү. 4-ку класс. Москва — орус күрүч-ниң найыскалы. 12.35 — Немец дил. Орусче-ниң баштайгы чылы. 13.05 — Башкыга—музыка. 3-ку класс. 14.05 — Л. И. Фомин. «Нелер-роос». 14.50 — И. С. Соколов. Микрот. Амыралыңың бол-гаш чогаалыңың амыралыңың амыралыңың. 15.30 — Телемелдээр. 15.35 — 18.00 — Часпар. 18.00 — Телемелдээр.

18.15 — «Культура болгаш амыралың». Культура албан-челериниң кышка белекел-лиң дугайында рея. 18.45 — «Дегерге байланышкан доку-менталдык фильм. 19.00 — Киножурнал. 19.10 — «Азияны төү». 19.45 — Телемелдээр. 19.50 — Армян СССР-ниң Кировокаң хоорай-ның баш болгаш таным аны-самбланың концерти.

20.45 — Документалдык теле-фильм. 21.00 — «Ус». 21.30 — «Алтын шипитириң хүлгүн ал тур». Уш сериялык уран-чечен фильмин. 2-ги серия. 22.35 — В. Кикта. Орус мини-орукчулар. 23.00 — 00.45 — Футбол талазы-биле СССР чемпионаты. «Шахтер» — «Динамо» (Минск).

«Спортлото» 1983 чыл-дың сентябрь 17-де болган 35-чи тиражының тизмелери. «49-тан 6». 3 (болбас). 5 (хостуг арга хураңка). 36 (аянасорт). 42 (сүт хагының спорт). 44 (мотоспорт). 49 (шаңкы). «36-дан 5». 12 (гимнастика), 17 (коньки спорт), 28 (кара ады), 29 (стенд ады), 33 (бут бөмбү).

К. К. САТ.

Бүгүн республикага бүргеп, азыр. Биче чыгастар. Соңу-барымың чүткен халык дүргө-ниң секундада 5-10 метр. Дүңе 3-6 градус соок, чам-дык черлерге 0-3 градус чылг. Кызыла кезек-бузтап, биче чыгастар. Халык дүргөниң 5-10 метр. Дүңе 0-2 градус соок, хуаңу 3-5 градус чылг.

СЕНТЯБРЬ 21-ДЕ
«НАЙЫРАЛ»: «Сокровище восточного купца» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 21.00, «Шурчок» 18.40 шактарда.
«ВОСТОК»: «Мужик» 15.00, «Три дня Кондора» 17.00, 20.00 шактарда.
«ПИОНЕР»: «Рыцарь из князь-города» 9.30, 11.20, 15.40, «Абулад» 17.20, 20.10 шактарда.
«КАА-ХЕМА»: «Наваждение» 14.30, 16.20, 18.10, 20.00 шактарда.

6 катал үнөр.

Редакцияның адреси:

Тыва АССР-ниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садымның херектериниң талазы-биле күрүңе комитетиниң типографиясы. (Кызыл, Щегинки болгаш Кравченко кудумчуу, бажың № 1).